



HÁSKÓLI ÍSLANDS

Ísland — eyja í Norðurl-Atlantshafi, ekki reitur á meginlandi Evrópu

Ráðstefna um alþjóðamál

Háskólanum á Akureyri 19. mars 2016

10.50–12.30 Stofu M102

Rangar skýringar á bankahruni 2008

- „Bankakerfið of stórt“ – Skosku og svissnesku kerfin jafnstórt eða stærra
- „Bankamennirnir glannar“ — Jafnmiklir glannar í RBS, UBS, Danske Bank o. fl. o. fl.
- „Nýfrjálshyggja“ — Sama regluverk og í öðrum löndum EES

Kreppa breyttist í bankahrun vegna fólsku Bretá og sinnuleysis Bandaríkjamanna, Ísland fékk ekki sömu lausafjárfyrirgreiðslu og Skotland og Sviss

Rangar ályktanir af bankahruni 2008

- „Ísland of lítil eining“ — Anne Sibert
- „Ísland þarf skjól (=ESB)“ — Baldur Þórhallsson

Var þá rangt af Íslandi að skilja við Danmörku 1918? Noregi við Svíþjóð 1905? Finnlandi við Rússland 1918? Slóvakíu við Tékkland 1992?

Var sjálfstæðisbaráttan unnin fyrir gýg? Rök Jóns Sigurðssonar ógild? Eigum við að ganga í Evrópusambandið? Taka jafnvel upp ensku?

Rök Siberts röng

- „Ekki örari hagvöxtur“ — Smáríki almennt ríkari en stór ríki (Sviss, Noregur, Singapúr)
- „Krappari hagsveiflur“ — Smáríki fljótari að ná sér (Hannes Finnsson)
- „Stærðarhagkvæmni“ — Stærð leiðir líka til kostnaðar, t. d. hernaðarævintýra, smæð oft hagkvæm (löghlýðni, hófsemi)
- „Áhætta vegna náttúruhamfara“ — Leiðir af smæð lands, ekki fámenni; viðlagasjóðir
- „Fátt hæfileikafólk“ — Nóg af því, og hvað um stjórnendur stórra ríkja? Allt hæfileikafólk?

Rök Baldurs röng

- „Ísland þarf *eitt* skjól“ — Nei, Ísland þarf *mörg* skjól, markaði og hvernd
- Íslendingar skriðu í skjól 1262 og festust í gildru, konungur og valdastétt héldu niðri arðbærum sjávarútvegi öldum saman og þjóðin svalt
- Íslendingar afla markaða með samkeppnishæfri vöru og frjálsum alþjóðaviðskiptum
- Íslendingar fá hvernd með aðild að Atlantshafsbandalaginu, en þyrftu að efla tengsl við Bandaríkin og Bretland
- Evrópusambandið líkara gildru en skjóli

Nefjólfssynir og Íslendingar

- Þórarinn Nefjólfsson 1024: rak erindi konungs
- Einar Þveræingur svaraði: konungar misjafnir, best að hafa engan
- Vilhjálmur frá Sabína 1247: „ósannlegt, að land það þjónaði ekki undir einhvern konung sem öll önnur lönd“
- Staðarhóls-Páll: Lýt hátigninni, en stend á réttinum
- Georg Brandes 1906: skopaðist að sjálfstæðistilburðum Íslendinga, líkti Íslandi við Amager
- Alfred Cobban 1944: Ísland þarf skjól, samband við stærra og auðugra ríki

Sjónarmið Cobbens

„To take examples, can it reasonably be believed that the national demands of Wales, White Russia, Alsace, or Flanders, would be met, or should be met, by the granting of political independence? Should French Canada self-determine itself as a separate state? Would it be better for the national liberty of the Maltese if they abandoned the British connexion and endeavoured to set up as a completely independent state, regardless of the ambitions of their Mediterranean neighbours? Can Iceland afford to be without economic links with some larger and more prosperous state?“ (*National Self-Determination* (1944), 74. bls.)

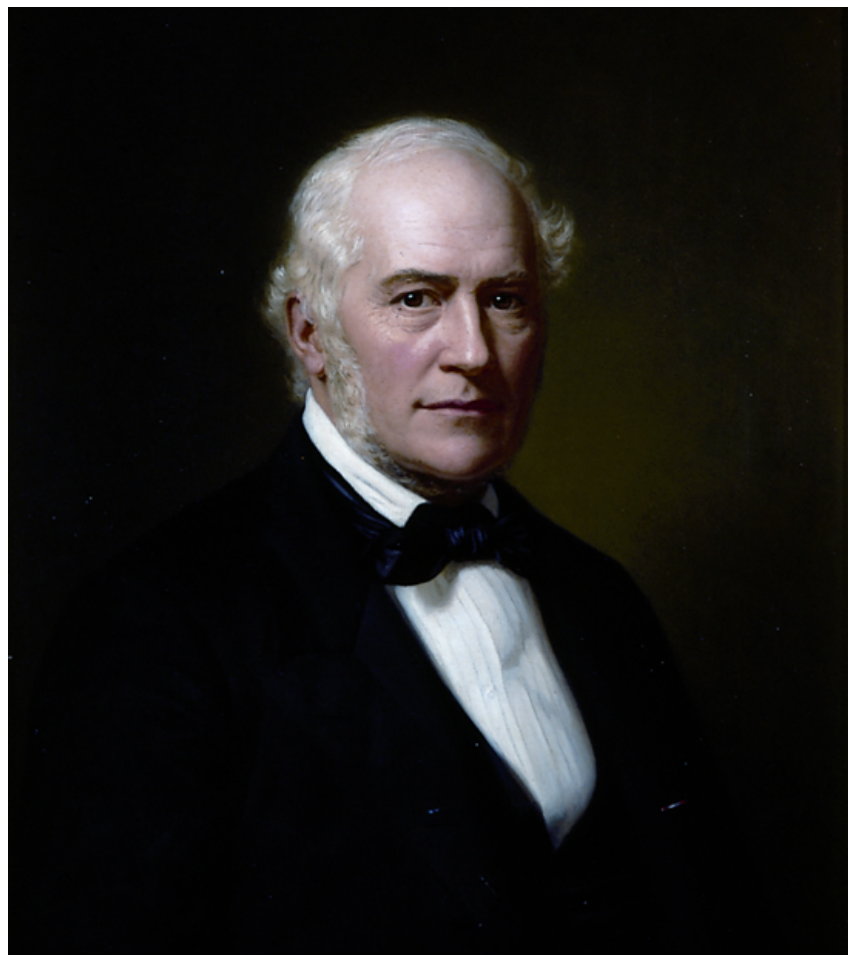
Cobban ekki spámaður í föðurlöndum

- Öflugar sjálfstæðishreyfingar enn í Flandri og Quebec
- Hvíta-Rússland, Malta og Ísland nú sjálfstæð ríki
- 20. öldina fjölgaði smáríkjum af tveimur kerfisbundnum ástæðum:
 1. Frjálsari alþjóðaviðskipti auðvelda smáríkjum að nýta stærðarhagkvæmni markaða og komast hjá sjálfspurftabúskap
 2. Lýðræðispróun minnkar líkur á valdbeitingu gegn sjálfstæðishreyfingum (Slóvakíu, Króatíu, Eystrasaltsríkja, gamalla nýlendna o. sv. frv.)

Prenn rök Jóns Sigurðssonar 1848

1. Íslendingar frá öndverðu verið sjálfstæð og fullvalda þjóð
2. Íslendingar sérstök þjóð með eigin tungu og menningu
3. Íslendingar vita betur en aðrir, hvað þeim er sjálfum fyrir bestu

Viðbótarrök: Verslum við alla, ekki við einn aðila



Viðhorfin til Breta

- Jón Sigurðsson: „Margir hinir vitrustu menn, sem ritað hafa um stjórnaraðferð á Englandi og rannsakað hana nákvæmlega, hafa álitð félagsfrelsið aðalstofn allrar framfarar þar á landi.“ (*Ný félagsrit* 1844, 10. bls.)
- Jón Þorláksson: „Reynslan hér í Norðurlálfu hefir og orðið sú, að því landi hefir vegnað best í stjórnarfarslegu tilliti, þar sem lagabókstafirnir eru fæstir, en stjórnarvenjurnar fastastar. Á ég þar við Stóra Bretland.“ (Alpt. 1927, B 4421–2.)
- Jónas frá Hriflu sammála: Bretavinur og „Leifslínan“

Samskipti Íslendinga og Breta



- Hófu veiðar á Íslandsmiðum 1412
- Mikill hluti flotans, t. d. 149 af 440 fiskiskipum 1528
- Englandskóngi boðið landið þrisvar, 1518, 1524 og 1535 (fyrir \$ 6,5 m.)
- Íslandsvinurinn Sir Joseph Banks bjargaði Íslandi í Napóleonsstríðum
- Fylgdi ekki Noregi í Kílarfriðnum 1814
- Bretar höfðu „neikvæðan“ áhuga á Íslandi

Churchill gefur V-merkið í fyrsta sinn



Vernd, hernám, hvernd

- Ísland á valdsvæði Stóra Bretlands 1814–1941
- 1914-18 Ræðismaður Breta Eric Cable einráður, Íslendingar semja beint við Breta um viðskipti
- 1918–1936 Bretar áhugalitlir um Ísland
- 1940–41 Hernám Breta, viðskipti
- 1868 Bandaríkjastjórn velti fyrir sér kaupum á Íslandi (eins og á Alaska 1867 og Dönsku Vestur-Indíum 1917)
- Ísland á valdsvæði Bandaríkjanna 1941–2006, hvernd; Monroe-línan austan við Ísland
- Útveguðu Íslendingum viðskipti og lán og voru bakhjarl í þorskastríðum við Breta 1958, 1972 og 1975

Með stuðningi Bandaríkjanna



Áhugaleysi BNA og fólkska SB 2008

- Bandaríski seðlabankinn veitti hlutlausu ríkjunum Svíþjóð og Sviss lausafjárfyrirgreiðslu
- Sögðu íslenska bitann of stóran, en smábiti fyrir Bandaríkjamenn (10 milljarðar dala)
- Bretar lokuðu breskum bönkum í eigu Íslendinga, sem síðar hafa reynst traustir (Heritable og KSF), en björguðu öllum öðrum breskum bönkum (ótraustari)
- Bretar settu hryðjuverkalög að óþörfu; leynileg tilskipun FSA til Landsbankaútibúsins hefði nægt til að koma í veg fyrir óeðlilegar millifærslur til Íslands

Hvers vegna hryðjuverkalög?

1. Öngþveiti í breskri stjórnsýslu (rætt um herútkall!)
2. Íslenskir bankar illa séðir (varfærni eða afbrýðisemi?)
3. Ísland víti til varnaðar öðrum (hræddir við millifærslur eins og hjá Lehman-bræðrum)
4. Gátu leikið hetjur án teljandi kostnaðar (Falklandseyjaáhrif)
5. Vildu sýna Skotum, hvað sjálfstæði kostaði (sérstaklega Gordon Brown og Alistair Darling)
6. Vildu skapa sér samningsaðstöðu í Icesave-deilunni

Atlantshafskosturinn betri

- Norðurlandabjóðirnar brugðust fyrir bankahrún og í Icesave-málinu
 - Evrópusambandið brást líka
 - Þurfum gott samband við alla, mörg skjól, en rök fyrir að taka Atlantshafskostinn fram yfir Evrópusambandskost þeirra Nefjólfssona:
1. Landfræðilega næst okkur: Noregur, Bretland
 2. Menningarlega næst okkur: Bretland, Noregur, Bandaríkin, Kanada, Írland
 3. Öflugri bandamenn en ESB, hafa bjargað heiminum frá harðstjórum, munu ekki leyfa fjandsamlegum aðilum að hreiðra um sig á Íslandi

Ísland Janus með tvær ásjónur



Lyftum heitum höndum ver ég ...

- Eigum sálufélag við Egil og Snorra, Hallgrím og Jónas, eigum eitthvað dýrmætt, sem gerir okkur að því, sem við erum, gerir okkur stór í smæð okkar
- Á þetta sálufélag reyndi í bankahruninu og Icesave-deilunni, þegar Nefjölfssynir fóru á kreik. En skáldið orti gegn þeim:

Land, þjóð og tunga, þrenning sönn og ein,

þér var ég gefinn barn á móðurkné;

ég lék hjá þér við læk og blóm og stein,

þú leiddir mig í orðs þíns háu vé. ...

Ísland, í lyftum heitum höndum ver

ég heiður þinn og líf gegn trylltri öld.

